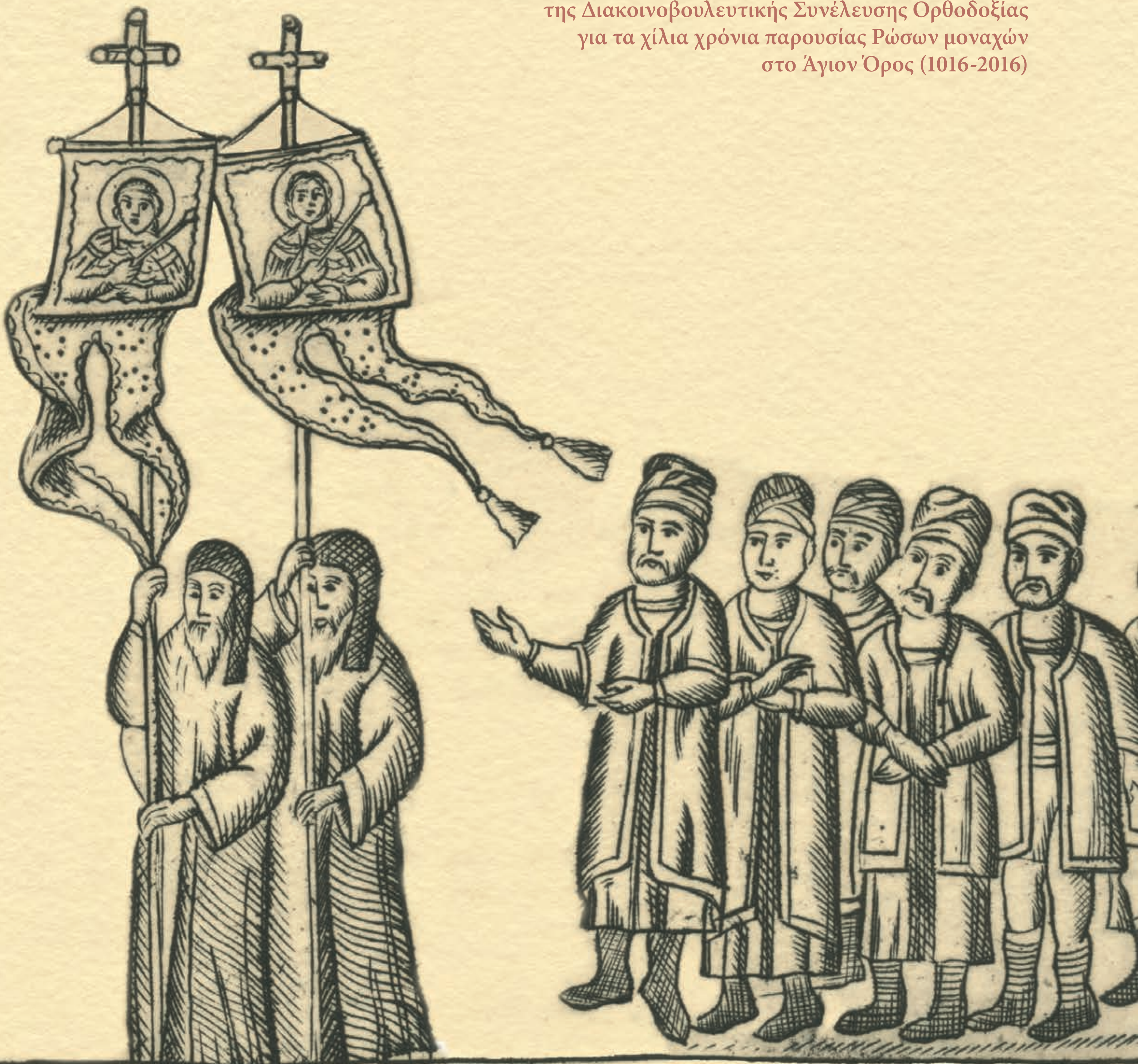
✠ ΑΘΩΣ ✠
ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Έκθεση Φωτογραφιών και Χαλκογραφιών

Αφιέρωμα
της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας
για τα χίλια χρόνια παρουσίας Ρώσων μοναχών
στο Άγιον Όρος (1016-2016)

ΔΙΑΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

✝ ΑΘΩΣ ✝

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Συντελεστές

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΘΕΣΗΣ
Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας (Δ.Σ.Ο.)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ - ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ
Κώστας Μυγδάλης

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Ευάγγελος Χεκίμογλου

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ
Κωστής Αντωνιάδης

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΩΝ
Μάρκος Καμπάνης, Εργαστήριο μονής Χιλανδαρίου

ΠΛΑΙΣΙΑ
pg Πλαίσιο

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ
Γενική Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Επικοινωνίας
Διεύθυνση Εκδόσεων και Εκτυπώσεων της Βουλής
Επιμέλεια εκτύπωσης: Παναγιώτης Ζευγώλης

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
Διεύθυνση Διεθνών Υποθέσεων και Ελληνισμού της Διασποράς
Τεχνική υποστήριξη: Γιώργος Παρίσης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ
Διεύθυνση Βιβλιοθήκης της Βουλής
Συντονισμός εργασιών: Έλλη Δρούλια
Καλλιτεχνικός σχεδιασμός: Γιάννης Μετζικώφ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
Μαρία Μπακάλη, Λίλη Βαρτανιάν

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ
ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΦΩΤΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΑΣ, ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2016

✠ ΑΘΩΣ ✠

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΩΝ

Αφιέρωμα
της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας
για τα χίλια χρόνια παρουσίας Ρώσων μοναχών
στο Άγιον Όρος (1016-2016)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αθήνα • 26 Μαΐου - 26 Ιουλίου 2016

INTERPARLIAMENTARY ASSEMBLY ON ORTHODOXY

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας (Δ.Σ.Ο.)

Το 2016 έχει ανακηρυχθεί έτος Ελλάδας στη Ρωσία και Ρωσίας στην Ελλάδα. Η Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας (Δ.Σ.Ο.), μετά από απόφαση της Γενικής της Συνέλευσης, συμβάλλει στους εορτασμούς με τη διοργάνωση εκδηλώσεων και την παρουσίαση εκδόσεων, ενώ συγχρόνως εορτάζει την επέτειο των χιλίων χρόνων παρουσίας Ρώσων μοναχών στη χερσόνησο του Αγίου Όρους. Το ιστορικό αυτό γεγονός ενδυναμώνει και αναδεικνύει τον οικουμενικό χαρακτήρα του ιερού τόπου, αφιερωμένου στη λατρεία της Υπεραγίας Θεοτόκου. Η θητεία των Ρώσων μοναχών στον Άθω ενίσχυσε το μοναστικό ιδεώδες και συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη της κοινοβιακής ζωής ως κυριότερης μορφής ορθόδοξου μοναχισμού στους κόλπους της Εκκλησίας του Χριστού.

Η Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας, αμιγώς πολιτική διεθνής οργάνωση, πάντοτε συμμετέχει σε εορτασμούς επετείων που σχετίζονται με αξιοσημείωτα γεγονότα της ορθόδοξης ιστορίας. Με κάθε εφικτό τρόπο υποστηρίζει και ενισχύει την ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ των ορθόδοξων λαών, όπως οι λαοί της Ελλάδας και της Ρωσίας, των οποίων οι ιστορικοί δεσμοί έχουν τις ρίζες τους στην κοινή τους ομολογιακή, θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση.

Οι δύο αυτοί λαοί, διατηρώντας τη μοναδικότητά του ο καθένας, βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση στο χώρο της ορθόδοξης πίστης και εμπλουτίζουν τον παγκόσμιο πολιτισμό με τους πνευματικούς θησαυρούς τους, με την παράδοση και την ιστορία τους, προβάλλοντας την Ορθοδοξία ως πρότυπο νοηματοδότησης του βίου.

Γι᾽ αυτόν το λόγο τα κοινοβούλια της Ελλάδας και της Ρωσίας, ως χώροι πολιτικής δημοκρατικής εκπροσώπησης των δύο λαών, στηρίζουν ενεργά, επί είκοσι τρία συναπτά έτη, τις δραστηριότητες της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας με κάθε πρόσφορο μέσο.

Στο πλαίσιο αυτό η Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας, σε συνεργασία με την Αγιορειτική Φωτοθήκη της μονής Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους, παρουσιάζει στο διεθνές κοινό την έκθεση με τίτλο «Άθως. Το Άγιον Όρος». Στα εκθέματα περιλαμβάνονται σπάνιες φωτογραφίες με πρόσωπα και γεγονότα του Άθω και πρωτότυπες αγιορειτικές χαλκογραφίες που απεικονίζουν το φυσικό και δομημένο αγιορειτικό τοπίο καθώς και αγίους της Εκκλησίας μας. Δίνεται, έτσι, στη διεθνή κοινότητα η δυνατότητα να γνωρίσει ένα σπάνιο υλικό, το οποίο με ιδιαίτερη φροντίδα έχουν συλλέξει και διασώσει οι αγιορείτες πατέρες.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται στον ηγούμενο της μονής Σιμωνόπετρας αρχιμανδρίτη Ελισαίο, στους μοναχούς και τους εκλεκτούς συνεργάτες τους, οι οποίοι συνέβαλαν στην άρτια παρουσίαση του καταλόγου και της έκθεσης, με τη μέριμνα και τις δαπάνες της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας.

Ευχόμαστε όλοι οι επισκέπτες της έκθεσης να νιώσουν χαρά ερχόμενοι σε επαφή με τις πνευματικές αξίες του Άθω.

Αθήνα - Μόσχα, Μάιος 2016

Ο Πρόεδρος
της Γενικής Συνέλευσης

Sergey Popov
Μέλος της Κρατικής Δούμα
της Ρωσικής Ομοσπονδίας

Ο Γενικός Γραμματέας

Ιωάννης Αμανατίδης
Μέλος της Βουλής των Ελλήνων
Υφυπουργός Εξωτερικών

ΑΘΩΣ
Το Άγιον Όρος

Την ημέρα της Πεντηκοστής οι Απόστολοι του Χριστού, με την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος, άρχισαν να κηρύττουν σε ένα εκκλησιαστικό σώμα εξαιρετικά ετερογενές, το οποίο μπορούσε πλέον να τους καταλάβει, ο καθένας στη γλώσσα του: «Πάρθοι και Μήδοι και Ελαμίται, και οι κατοικούντες την Μεσοποταμίαν, Ιουδαίαν τε και Καππαδοκίαν, Πόντον και την Ασίαν, Φρυγίαν τε και Παμφυλίαν, Αίγυπτον και τα μέρη της Λιβύης τής κατά Κυρήνην, και οι επιδημούντες Ρωμαίοι, Ιουδαίοι τε και προσήλυτοι, Κρήτες και Άραβες» (Πράξεις Αποστόλων 2:9-11). Ωστόσο, με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, όλοι αντιλαμβάνονταν ακριβώς το ίδιο νόημα· ο καθένας μπορούσε να καταλάβει τους άλλους. Πρόκειται για την ιδανική περιγραφή της οικουμενικότητας.

Η οικουμενικότητα της Εκκλησίας και η ενότητα του σώματος των πιστών υπήρξαν εξαρχής θεμελιώδη και αλληλένδετα στοιχεία στην ιστορία της χριστιανοσύνης. «Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τα έθνη» (Ματθαίος 28:19), ήταν η εντολή που έλαβαν οι Απόστολοι, και οι ίδιοι δίδαξαν ότι: «ουκ ένι Έλλην και Ιουδαίος, περιτομή και ακροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ελεύθερος, αλλὰ τα πάντα και εν πάσι Χριστός» (Κολοσσαείς 3:11).

Ωστόσο, από τις απαρχές του χριστιανισμού η οικουμενική παράδοση συνάντησε πολλές φορές μπροστά της ως εμπόδιο τη φυλετική ή την κοινωνική διαφοροποίηση ή εν πάση περιπτώσει κάποια άλλη συνείδηση που παρακώλυε την ενότητα της Εκκλησίας. Αν δεν συνέβαινε αυτό, δεν θα χρειαζόταν να γράψει ο Παύλος προς τους Κολοσσαείς ότι «ουκ ένι Έλλην και Ιουδαίος», ούτε προς τους Γαλάτες ότι «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην» (3:28). Τέτοια εμπόδια, με παρεκκλίσεις από την οικουμενικότητα, αναφέρονται πολλά στην ιστορία της Εκκλησίας αλλά και στην εξέλιξη του μοναχισμού.

Ο μοναχισμός, ως βίωση της αυταπάρνησης, είναι αγώνας. Η οικουμενικότητα και η ενότητα, βασικά στοιχεία του μοναχισμού, παραμένουν τα άθλα του μοναχού: «Άνθρωποι εκ διαφόρων γενών και χωρών κινηθέντες εις τοσαύτην ακρίβειαν ταυτότητος συνηρμόσθησαν, ώστε μίαν ψυχήν εν πολλοίς σώμασιν θεωρείσθαι, και τα πολλά σώματα μιας γνώμης όργανα δείκνυσθαι», κατά τον Μέγα Βασίλειο. Ως αυθεντική έκφραση του μοναχισμού, το Άγιον Όρος υπήρξε στους δώδεκα αιώνες του μαρτυρημένου ιστορικού βίου του μία πολιτεία με οικουμενικό χαρακτήρα, με μοναχούς που προέρχονται από πολλά σημεία της γης και ανήκουν σε πλήθος εθνοτήτων.

Ανάμεσα στο πλήθος αυτό διακεκριμένη υπήρξε η προσέλευση και η εγκαταβίωση Ρώσων μοναχών. Το 2016 συμπληρώνονται χίλια χρόνια μοναχικού βίου τους στον ιερό τόπο, γεγονός στο οποίο αφιερώνονται οι εφετινοί εορτασμοί.

Η πρώτη ιστορική μαρτυρία της παρουσίας τους βρίσκεται σε έγγραφο της Λαύρας του έτους 1016 στο οποίο περιλαμβάνεται συμφωνία ανάμεσα σε δύο αγιορειτικές μονές. Τη συμφωνία επικυρώνουν, όπως συνηθιζόταν, με την υπογραφή τους οι ηγούμενοι των υπόλοιπων αθωνικών μονών. Ανάμεσα στις υπογραφές των ηγουμένων περιλαμβάνεται και η εξής: «Γεράσιμος μοναχός ελέω Θεού πρεσβύτερος και ηγούμενος μονής του Ρως μαρτυρών υπέγραψα» (*Actes de Lavra I*, αρ. 19:37). Η επέτειος, επομένως, των χιλίων χρόνων δεν αναφέρεται στην παρουσία αλλά στην πρώτη γραπτή μαρτυρία για την παρουσία Ρώσων μοναχών στο Άγιον Όρος, που ασφαλώς θα ήταν παλαιότερη, για να υπάρχει ήδη «μονή του Ρως» το 1016.

Δεσπόζουσα μορφή των απαρχών της είναι εκείνη του αγίου Αντώνιου Πετσέρσκι (983-1073), που ήρθε στο Άγιον Όρος λίγο μετά το 1051· παράλληλα, μνεία οφείλεται και στον Λαυρέντιο, ηγούμενο της μονής Ξυλουργού, «ήτοι των Ρουσών» (*Actes de Pantéléèmôn*, αρ. 8:10)· αυτός, το 1169, έλαβε από τον Πρώτο του Αγίου Όρους την άλλοτε «πολυάνθρωπο» μονή Αγίου Παντελεήμονος. Μέσα στην επέτειο αυτή πρέπει, επίσης, να βρουν την κατάλληλη θέση οι αναρίθμητοι Ρώσοι ευγενείς και λαϊκοί οι οποίοι συνέδραμαν υλικά και ηθικά τα μοναστήρια του Αγίου Όρους στη διάρκεια των έξι τελευταίων αιώνων.

Ασφαλώς η συμβίωση μοναχών από διαφορετικούς τόπους δεν ήταν ανέφελη. Οι δυσκολίες που ανέκυψαν στη δισχιλιετή πορεία του χριστιανισμού επόμενο ήταν να ενσκήψουν στην Ορθόδοξη Εκκλησία και κατ᾽

επέκταση στο Άγιον Όρος. Δεν είναι λίγες οι εποχές που η οικουμενικότητα κάθε άλλο παρά βιώθηκε ως πραγματικότητα. Παρέμεινε, όμως, πάντοτε το ζητούμενο των μοναχών, το πρόταγμα των ασκητών, το περιεχόμενο της προσευχής, η ελπίδα των ορθοδόξων, από τις απαρχές του κοινοβιακού βίου στο Άγιον Όρος, τον 10ο αιώνα, με τον άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη, κτήτορα της Μεγίστης Λαύρας, ώς τις μέρες μας με τον αρχιμανδρίτη Σωφρόνιο Σαχάροφ, που θήτευσε στο Άγιον Όρος, κτήτορα της μονής Προδρόμου στο Έσσεξ της Αγγλίας, στην οποία συγκρότησε αδελφότητα με μοναχούς και μοναχές από διάφορες εθνότητες.

Η άρνηση του κόσμου γεννά το σεβασμό του κόσμου. Το Άγιον Όρος προσέλκυσε το σεβασμό των ορθοδόξων και το θαυμασμό των ετεροδόξων σε όλη την οικουμένη, ακριβώς διότι μπορεί να την εκφράσει όχι μόνο μέσα από τον μοναδικό υλικό και πνευματικό κόσμο του, αλλά κυρίως μέσα από την άσκηση, την προσευχή, και την αγιότητα βίου πολλών μοναχών. Το Άγιον Όρος δεν είναι μόνο η συστηματική και διηνεκής άρνηση του κόσμου· είναι ταυτοχρόνως η κατάφαση της πολυπλοκότητας και του εσωτερικού διαφορισμού του. Πράγματι, οι μοναχοί προέρχονται από διάφορες χώρες και μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Υπάρχει, όμως, ένας ανεξερεύνητος –περισσότερο ψυχικός παρά υλικός– μηχανισμός, επέκεινα των γλωσσικών και γεωγραφικών ορίων, μέσα από τον οποίο τα πρόσωπα των ασκητών του Αγίου Όρους γίνονται γνωστά· ένας μηχανισμός που μεταδίδει την ακτινοβολία της αγιορειτικής ζωής από τα σπήλαια, τις καλύβες, τις σκήτες, τα κελιά και τις μονές προς τις πόλεις και τα χωριά της χριστιανοσύνης, προς τις ψυχές των ευσεβών. Σε αυτόν οφείλεται κυρίως η ακτινοβολία του Άθω και η επιθυμία πολλών ανθρώπων να τον επισκεφθούν ή, αν αυτό δεν είναι δυνατόν, να έχουν κάποια απεικόνισή του, κάτι από αυτό, από τη μορφή και την αγιότητά του.

Οι χάρτινες εικόνες που δίνονταν από τους μοναχούς στους προσκυνητές είναι σημαντικά δείγματα της ορθόδοξης χριστιανικής τέχνης του 18ου και 19ου αιώνα. Απεικονίζουν μοναστήρια και σκήτες, θρησκευτικές σκηνές και αγίους. Ήταν το πιο πρόσφορο μέσο της εποχής για να μεταφέρει την ευλογία των μοναχών στους πιστούς, αλλά και τις ελπίδες των πιστών στο Άγιον Όρος, διότι ο αγιώνυμος τόπος ήταν πάντοτε μακρινός και δυσπροσπέλαστος, ιδιαίτερα πριν αναπτυχθεί η τεχνολογία των μεταφορών· ακόμη και σήμερα δεν είναι ένα εύκολο ταξίδι. Γι' αυτό και μία χαρακτική απεικόνιση του Όρους είχε ιδιαίτερη αξία για τους πιστούς, πόσο μάλλον μία εικόνα κατασκευασμένη στο Άγιον Όρος.

Και όταν ο ρώσος Πέτρος Σεβαστιάνοφ, ηγούμενος τριών αποστολών (1852, 1857, 1859-1860), ταξίδεψε από την Αγία Πετρούπολη στον αγιώνυμο τόπο μεταφέροντας φωτογραφικές μηχανές για να αποτυπώσει χειρόγραφα και κειμήλια, άνοιξε τότε το μεγάλο κεφάλαιο της φωτογραφικής τέχνης στον Άθω, διότι φεύγοντας άφησε τον εξοπλισμό του εκεί. Έκτοτε δημιουργήθηκαν φωτογραφικά εργαστήρια στις Καρυές, σε μονές και σε σκήτες και ελήφθησαν χιλιάδες φωτογραφίες μοναχών και μοναστηριών που συνέβαλαν στην ευρύτερη πρόσληψη του Αγίου Όρους από τον κόσμο. Πολλές από τις φωτογραφίες αυτές εντοπίστηκαν σε μονές, σκήτες, καλύβες και κελιά του Άθω. Πολλές άλλες φωτογραφίες «ανακαλύφθηκαν» εκτός του Αγίου Όρους, στις τέσσερις γωνιές της γης, ένδειξη της παγκόσμιας απήχησής του. Είχαν ληφθεί από επισκέπτες και προσκυνητές ή είχαν σταλεί από μοναχούς και εργάτες στους συγγενείς τους, σε διάφορα σημεία της χριστιανοσύνης.

Από το ογκώδες υλικό των φωτογραφιών και των χαρακτικών που έχει συγκεντρωθεί τα τελευταία σαράντα χρόνια από τη μονή Σιμωνόπετρας προήλθε η παρούσα έκθεση. Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται φωτογραφίες και στο δεύτερο μέρος χάρτινες εικόνες.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
ΤΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΦΩΤΟΘΗΚΗΣ

1896

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ιερές μορφές και τεκμήρια ιστορίας

Οι φωτογραφίες που ακολουθούν χωρίζονται σε δύο ενότητες: Η πρώτη αναφέρεται σε πρόσωπα και η δεύτερη σε γεγονότα. Τα πρόσωπα αποτελούν μία σύνθεση χαρακτηριστικών της αγιορειτικής προσωπογραφίας από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι τις μέρες μας. Περιλαμβάνουν μοναχούς που κατατάχθηκαν μεταξύ των αγίων, ηγουμένους, ασκητές και άλλους εκφραστές της μοναχικής ζωής. Στη δεύτερη ενότητα περιλαμβάνονται φωτογραφίες στις οποίες απαθανατίστηκαν σημαντικά γεγονότα του αθωνικού βίου, κυρίως επισκέψεις ηγετών του ορθόδοξου χριστιανικού κόσμου στην περίοδο από το 1867 μέχρι το 1963. Το φωτογραφικό αυτό υλικό επιλέχθηκε με μεγάλη προσοχή, με την ίδια στοργή και φροντίδα χάρη στην οποία διασώθηκε.

Όλες σχεδόν οι φωτογραφίες που περιλαμβάνονται στον τόμο αυτόν προέρχονται από λήψεις που έγιναν στο Άγιον Όρος, αρκετές από επισκέπτες, επαγγελματίες φωτογράφους ή επιστήμονες, οι περισσότερες από τοπικά φωτογραφικά εργαστήρια τα οποία λειτούργησαν από μοναχούς που συνδύαζαν τα θρησκευτικά καθήκοντά τους με ένα νέο, τότε, διακόνημα, τη φωτογραφία. Τα φωτογραφικά θέματα ήταν όψεις μοναστηριών, άγιες εικόνες, κώδικες και χειρόγραφα, πορτρέτα μοναχών και επισκεπτών, αποτυπώσεις γεγονότων και του φυσικού τοπίου του Άθω, καθώς και θρησκευτικές τελετές. Μία πλήρη σειρά φωτογραφικών λήψεων των αγιορειτικών μονών δημιούργησε, ήδη από τη δεκαετία του 1860, το φωτογραφικό εργαστήριο της μονής Αγίου Παντελεήμονος. Οφείλουμε πολλά στα αγιορειτικά φωτογραφικά εργαστήρια, γιατί οι φωτογράφοι τους διέθεταν ευαίσθητο βλέμμα για τα μοναχικά διακονήματα, τα οποία και απαθανάτισαν με τρόπο ιστορικά έγκυρο και καλλιτεχνικά άψογο. Έτσι, προσφέρουν αυθεντικό υλικό, κατάλληλο για μελέτη του καθημερινού αγιορειτικού βίου.

Από τους μοναχούς φωτογράφους μνημονεύουμε εκείνους των οποίων γνωρίζουμε το έργο. Είναι οι ιερομόναχοι Βενιαμίν Κοντράκης και Στέφανος Καρεώτης, ο ιεροδιάκονος Προκόπιος Καρεώτης, οι μοναχοί Ιωάσαφ Καυσοκαλυβίτης, Νήφων Χιλανδαρινός, Δανιήλ και Μακάριος Νεοσκητιώτες· μνημονεύουμε, επίσης, τα φωτογραφικά εργαστήρια των μονών Αγίου Παντελεήμονος και Ζωγράφου, της σκήτης του Αγίου Ανδρέα και της αδελφότητας των Ιωασαφαίων στα Καυσοκαλύβια.

Η δημιουργία πορτρέτων δεν είχε μυστικά για τους παλαιούς αγιορείτες φωτογράφους. Οι φωτοσκιάσεις και οι γωνίες λήψης που βρίσκουμε σε φωτογραφικά πορτρέτα δημιουργημένα στον Άθω στη διάρκεια του 19ου και του 20ού αιώνα δεν έχουν τίποτε να ζηλέψουν από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας φωτογραφίας, παρά το γεγονός ότι στο Άγιον Όρος έλειπαν τα βασικά τεχνικά μέσα. Χαρακτηριστικό είναι το αυτοπορτρέτο του ιεροδιακόνου Προκοπίου (αρ. 16). Η Αγιορειτική Φωτοθήκη έχει συγκεντρώσει εκατοντάδες φωτογραφικά πορτρέτα αγιορειτών, που πολλές φορές περιβάλλονται από κάποια ζωγραφική απεικόνιση, συχνά του μοναστηριού στο οποίο ανήκε το φωτογραφικό εργαστήρι. Η δημιουργία των φωτογραφικών πορτρέτων, ατομικών και συλλογικών, συνήθως απηχεί κάποιο εξαιρετικό γεγονός, που δεν είναι πάντοτε ανιχνεύσιμο στη φωτογραφία, όπως η έναρξη ενός λειτουργήματος, κάποια εορτή ή επίσκεψη.

Οι μοναχοί φωτογράφοι δεν έκαναν μόνο εξαιρετικές λήψεις· επεξεργάζονταν, επίσης, τις γυάλινες φωτογραφικές πλάκες, τους προγόνους του εύκαμπτου φιλμ, και, στη συνέχεια, τύπωναν τις φωτογραφίες τους σε χαρτί. Οι γυάλινες φωτογραφικές πλάκες είχαν μεγάλο σχήμα και έδιναν σταθερές, ευκρινείς και υψηλής ποιότητας φωτογραφίες. Χρησιμοποιήθηκαν στο Άγιον Όρος για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμη και μετά την εμφάνιση του εύκαμπτου φιλμ. Τέτοιες γυάλινες πλάκες εντοπίστηκαν και διασώθηκαν πολλές στο Άγιον Όρος τα τελευταία τριάντα χρόνια. Διατηρούνται μέχρι σήμερα και μπορούν να αποδώσουν θαυμάσιες φωτογραφικές εκτυπώσεις. Εκτός από αυτές, βέβαια, έχει εντοπιστεί και μεγάλος αριθμός χάρτινων φωτογραφιών.

Την περίοδο κατά την οποία ο αγιορειτικός μοναχισμός γνώρισε κάμψη, δηλαδή στα χρόνια μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η αγιορειτική φωτογραφία έπεσε σε παρακμή. Οι παλαιοί φωτογράφοι είχαν φύγει από τη ζωή, και το έργο τους έτεινε να ξεχαστεί. Λησμονήθηκε σιγά σιγά ακόμη και η χρησιμότητα

και η αξία των γυάλινων πλακών. Η Αγιορειτική Φωτοθήκη της μονής Σιμωνόπετρας εργάστηκε για τη διάσωση, συγκέντρωση και τεκμηρίωση του λησμονημένου φωτογραφικού υλικού, που το αναζήτησε σε σκήτες, κελιά και εργαστήρια των Καρεών. Δημιουργήθηκε, έτσι, στη μονή η σημαντικότερη φωτογραφική συλλογή αγιορειτικού περιεχομένου σε διεθνές επίπεδο. Με την εκθεσιακή και εκδοτική δραστηριότητα της Αγιορειτικής Φωτοθήκης και με την έρευνα που τη συνοδεύει, πολλά νέα φωτογραφικά τεκμήρια ήρθαν στο φως, πολλαπλασιάζοντας την αποδεικτική αξία των παλαιοτέρων. Αυτή η προσπάθεια συνεχίζεται· ένας σταθμός της είναι η παρούσα έκθεση.

Σε αντίθεση με τις φωτογραφικές αποτυπώσεις κοσμικών, η σημασία των οποίων φθείρεται σιγά σιγά μετά το θάνατό τους και χάνεται η μνήμη τους, η αγιορειτική φωτογραφία αποκτά, με το χρόνο, μεγαλύτερη αξία. Οι φωτογραφικές αποτυπώσεις μοναχών που κατατάχθηκαν ως άγιοι, λόγου χάρη, θα αποκτούν, όσο ο χρόνος περνά, μεγαλύτερη σημασία, ακριβώς όπως οι χαρακτικές απεικονίσεις του 18ου και 19ου αιώνα, που παρουσιάζονται στο δεύτερο μέρος του καταλόγου, αποτελούν αναντικατάστατες οπτικές μαρτυρίες για το παρελθόν του ιερού τόπου. Παρουσιάζονται εδώ με όλο το σεβασμό που αποδίδεται στα αγιορειτικά κειμήλια, γιατί κειμήλια με το δικό τους τρόπο είναι και αυτές οι φωτογραφίες.

1. Ο οικουμενικός πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ κατά την περίοδο της διαμονής του στο Άγιον Όρος (1889-1901).
Φωτογραφία: Προκόπιος ιεροδιάκονος Καρεώτης.
Η λήψη πραγματοποιήθηκε στις Καρυές, στο κελί του Αγίου Νικολάου Χαλκιά, όπου μόναζε ο φωτογράφος Προκόπιος. Ο πατριάρχης κρατεί μοναχική «ράβδο βαδίσεως».

2. Καρυές. Πρωτεπιστάτης του Αγίου Όρους (1915).
Στη φωτογραφία απεικονίζεται ο πρωτεπιστάτης Κυριακός μοναχός Διονυσιάτης, πλαισιωμένος από δύο φουστανελοφόρους σεϊμένηδες.

3. Καρυές. Ιερά Επιστασία του Αγίου Όρους του έτους 1895-1896.
Φωτογραφία: Θεόδωρος Βαφειάδης, 1896.
Από αριστερά: ο αρχιγραμματέας Χριστοφόρος Ιβηρίτης, ο επιστάτης Πολύκαρπος Δοχειαρίτης, ο πρωτεπιστάτης προηγούμενος Δωρόθεος Λαυριώτης, οι επιστάτες Συνέσιος Ξενοφωντινός και Αλέξιος Εσφιγμενίτης, ο υπογραμματέας Νικήτας Εσφιγμενίτης, μαζί με τρεις σεϊμένηδες.

4. Αρχιμανδρίτης Μακάριος (1820-1889),
ηγούμενος της μονής Αγίου Παντελεήμονος.
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος, δεκαετία 1870

5. Ιερομόναχος Βησσαρίων (1808-1862),
δικαίος της σκήτης Αγίου Ανδρέα.
Φωτογραφία: Ν. Ανδρειωμένος, Κωνσταντινούπολη

6. Όσιος Γαβριήλ (1849-1901),
δικαίος της σκήτης Προφήτη Ηλία

7. Όσιος Αριστοκλής ο Αθωνίτης (1848-1918).
Φωτογραφία: P.A. Ponomarev, Μόσχα 1893/4

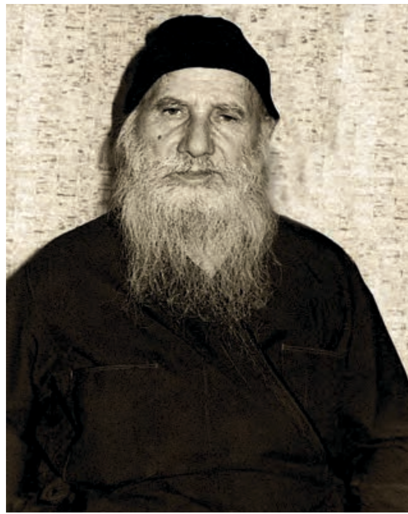
8. Νεομάρτυρας Ιωνάς ο Αθωνίτης (1879-1938)

9. Όσιος Σιλουανός ο Αθωνίτης (1866-1938).
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος

10. Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης (1924-1994)

11. Όσιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης (1906-1991)

12. Αρχιμανδρίτης Καλλίστρατος (περ. 1830-1914),
ηγούμενος της μονής Ζωγράφου.
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Ζωγράφου

13. Αρχιμανδρίτης Γαβριήλ (1886-1983), ηγούμενος της μονής Διονυσίου. Φωτογραφία: Douglas Lyttle

14. Αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος (1896-1993), ηγούμενος της μονής Προδρόμου του Έσσεξ

15. Αρχιμανδρίτης Αιμιλιανός (γεν. 1934), ηγούμενος της μονής Σιμωνόπετρας. Φωτογραφία: Douglas Lyttle

16. Ιεροδιάκονος Προκόπιος ο Καρεώτης (1845-1932). Φωτογραφία: Προκόπιος ιεροδιάκονος Καρεώτης (αυτοπορτρέτο)

17. Μοναχός Φιλάρετος ο Καρουλιώτης (1872-1962). Φωτογραφία: Παύλος Μυλωνάς, 1956

18. Μοναχός Ιωσήφ ο Ησυχαστής (1898-1959). Φωτογραφία: Μακάριος μοναχός Νεοσκητιώτης

19. Ιερομόναχος Εφραίμ ο Κατουνακιώτης (1912-1998). Φωτογραφία: Douglas Lyttle

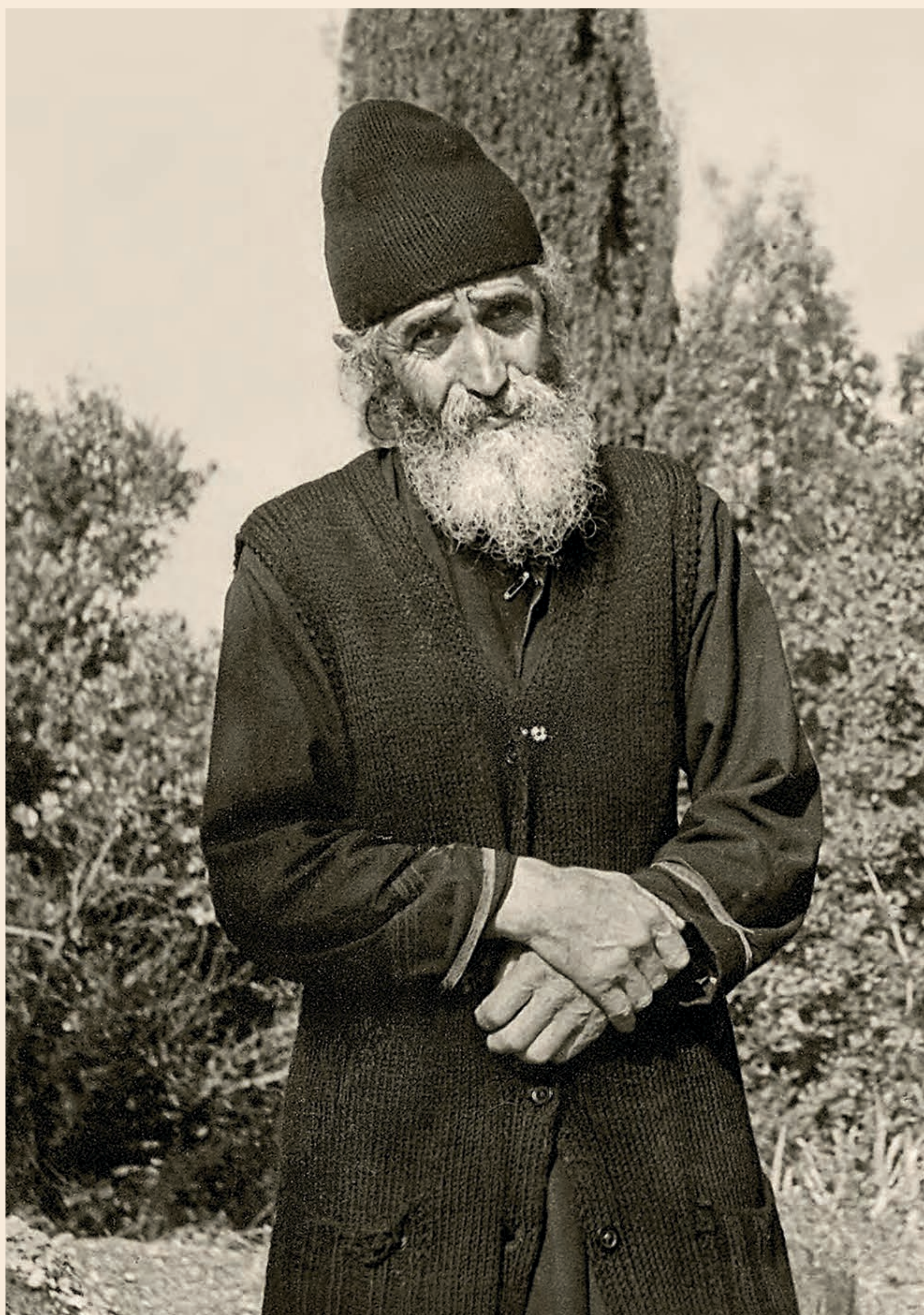
20. Μοναχός Γεώργιος (Βίτκοβιτς) (1920-1972). Φωτογραφία: Τάκης Τλούπας, 1969

21. Ιερομόναχος Ιωάννης ο Κολιτσιώτης (1906-1996). Φωτογραφία: Zoran Purger

22. Ρώσοι μεγαλόσχημοι μοναχοί.
Φωτογραφία: αρχές 20ού αι.

23. Ιερομόναχος Ααρών (1857-1917) με δύο μοναχούς.
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος, αρχές 20ού αι.

24. Αδελφότητα μονής Αγίου Παντελεήμονος.
Φωτογραφία: Thomas Whittemore, 1923

25. Ρώσος ασκητής.
Φωτογραφία: αρχές 20ού αι.

26. Μέλη της ελληνικής κελιωτικής αδελφότητας του Αγίου Όρους.
Φωτογραφία: Στέφανος ιερομόναχος Καρεώτης, δεκαετία 1910

27. Μέλη της ρωσικής κελιωτικής αδελφότητας του Αγίου Όρους.
Φωτογραφία: Στέφανος ιερομόναχος Καρεώτης
και Παναγιώτης Στουρνάρας, 1913

28. Μονή Αγίου Παντελεήμονος. Η επίσκεψη του μεγάλου πρίγκιπα Αλεξίου Αλεξάντροβιτς (16 Ιουνίου 1867).
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος.
Δεξιά του μεγάλου πρίγκιπα κάθεται ο πνευματικός ιερομόναχος Ιερώνυμος, αριστερά ο μετέπειτα ηγούμενος αρχιμανδρίτης Μακάριος και πίσω ο αρχιμανδρίτης Λεωνίδας (Κάβελιν), ηγούμενος της Λαύρας του Αγίου Σεργίου.

29. Μονή Αγίου Παντελεήμονος. Η επίσκεψη των πρεσβευτών Αμερικής, Γερμανίας και Ρωσίας (Ιούλιος 1874).
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος.
Στην αναμνηστική φωτογραφία κάθονται (από αριστερά): Ο πνευματικός ιερομόναχος Ιερώνυμος, ο πρεσβευτής της Γερμανίας βαρόνος Κάρλ φον Βέρθερ, ο πρεσβευτής της Αμερικής Τζώρτζ Χένρυ Μπόκερ, ο πρεσβευτής της Ρωσίας στρατηγός Νικολάι Πάβλοβιτς Ιγνάτιεφ και ο αρχιμανδρίτης Μακάριος, πρώτος ρώσος ηγούμενος της μονής.

30. Μονή Αγίου Παντελεήμονος. Η επίσκεψη του μεγάλου πρίγκιπα Κωνσταντίνου Κωνσταντίνοβιτς (15 Αυγούστου 1881).
Φωτογραφία: Εργαστήριο μονής Αγίου Παντελεήμονος.
Δεξιά του μεγάλου πρίγκιπα κάθεται ο πνευματικός ιερομόναχος Ιερώνυμος και αριστερά ο αρχιμανδρίτης Μακάριος, ηγούμενος της μονής.

31. Αρσανάς μονής Χιλανδαρίου. Η υποδοχή του βασιλιά της Σερβίας Πέτρου Καρατζόρτζεβιτς (29 Μαρτίου 1910).
Φωτογραφία: D. Baubin, Θεσσαλονίκη.
Στη φωτογραφία απεικονίζονται μέλη της Ιεράς Κοινότητας, οθωμανικό άγημα που αποδίδει τιμές, στο βάθος της φωτογραφίας παραταγμένοι ο τελώνης και οι ζαπτιέδες του Άθω, ενώ ο Πέτρος συνοδεύεται από τον πρωθυπουργό της Σερβίας Νίκολα Πάσιτς.

32. Καρυές. **Ιβηριτική** Ιερά Επιστασία του έτους 1912-1913.
Φωτογραφία: Στέφανος ιερομόναχος Καρεώτης.
Από αριστερά: ο υπογραμματέας Αρσένιος μοναχός Ξενοφωντινός, οι επιστάτες Φώτιος μοναχός Σιμωνοπετρίτης, Συνέσιος μοναχός Παντοκρατορινός, ο πρωτεπιστάτης Γρηγέντιος προηγούμενος Ιβηρίτης, ο επιστάτης Στέφανος μοναχός Φιλοθεΐτης, ο αρχιγραμματέας Ανατόλιος μοναχός Βατοπαιδινός, μαζί με τέσσερις σεϊμένηδες.

33. Καρυές. Έλληνες ναύτες με αγιορείτες μοναχούς.
Φωτογραφία: αρχές Νοεμβρίου 1912

34. Αθήνα. Επιτροπή Αγιορειτών με τον μητροπολίτη Αθηνών Θεόκλητο στο λόφο του Αρείου Πάγου (αρχές Οκτωβρίου 1913).
Φωτογραφία: Γ. Παπαμήτρος - Δ. Παγώνης.
Από αριστερά: ο αρχιμανδρίτης Ιωαννίκιος (ηγούμενος της μονής Σιμωνόπετρας), ο αρχιμανδρίτης Αθανάσιος (ηγούμενος της μονής Καρακάλλου), ο προηγούμενος Κλήμης Χιλανδαρινός (πρωτεπιστάτης), ο μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος, ο προηγούμενος Ευγένιος Ξηροποταμηνός και ο αρχιμανδρίτης Θεοδόσιος Φιλοθεΐτης.

35. Καρυές. Ρώσοι στρατιώτες της Αντάντ με τον ιεροδιάκονο Βασίλειο (1917).
Φωτογραφία: Στέφανος ιερομόναχος Καρεώτης

36. Μονή Βατοπαιδίου. Η επίσκεψη του πρωθυπουργού της Ελλάδας Ελευθερίου Βενιζέλου (5 Μαΐου 1930).
Στη φωτογραφία εικονίζονται, επίσης, ο πρωτεπιστάτης, ο πολιτικός διοικητής και προεστώτες αγιορειτικών μονών.

31

37

37. Μονή Βατοπαιδίου. Τα μέλη της Προκαταρκτικής Επιτροπής των Ορθόδοξων Εκκλησιών (8-23 Ιουνίου 1930).
Φωτογραφία: Προκόπιος ιεροδιάκονος Καρεώτης

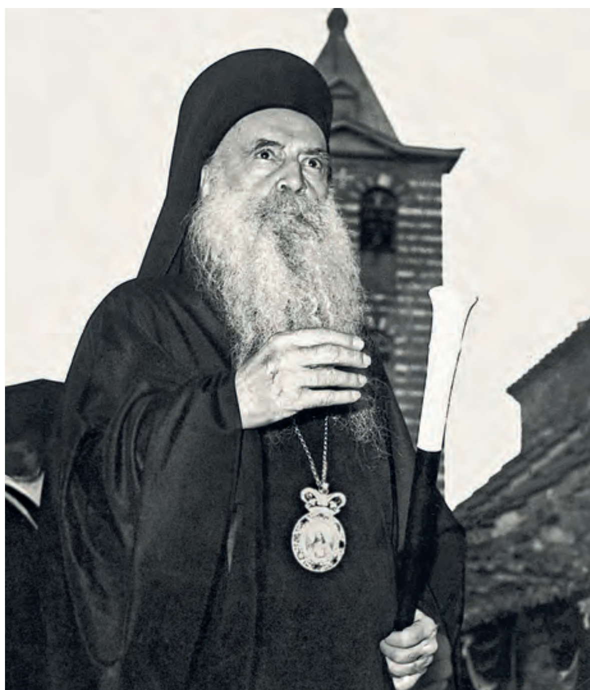
38. Μεγίστη Λαύρα. Η υποδοχή του βασιλιά της Ελλάδας Γεωργίου Β΄ (31 Μαΐου 1937).
Φωτογραφία: Γεώργιος Λυκίδης

39. Μονή Χιλανδαρίου. Ο πατριάρχης των Σέρβων Γερμανός με δύο μητροπολίτες και τον πολιτικό διοικητή του Αγίου Όρους (Μάιος 1959).
Φωτογραφία: Γιάννης Κυριακίδης

40. Αθήνα. Η λιτάνευση της εικόνας του Άξιον εστί στην πλατεία Συντάγματος (17 Απριλίου 1963).
Φωτογραφία: Αδελφοί Μεγαλοκονόμου

41. Καρυές. Ο οικουμενικός πατριάρχης Αθηναγόρας (23 Ιουνίου 1963).
Φωτογραφία: Πέτρος Εσπιελίδης

42. Καρυές. Ο οικουμενικός πατριάρχης Αθηναγόρας με τον μητροπολίτη Λένινγκραντ Νικόδημο (23 Ιουνίου 1963).
Φωτογραφία: Αδελφοί Μεγαλοκονόμου

43. Καρυές. Οι αρχηγοί των Ορθόδοξων Εκκλησιών στο μέγαρο της Ιεράς Κοινότητος (23 Ιουνίου 1963).
Φωτογραφία: Αδελφοί Μεγαλοκονόμου.
Στους εορτασμούς για τη χιλιετηρίδα του Αγίου Όρους συμμετείχαν: ο πατριάρχης Ιεροσολύμων Βενέδικτος, ο Σερβίας Γερμανός, ο Βουλγαρίας Κύριλλος, ο Ρουμανίας Ιουστινιανός, εκπρόσωποι των πατριαρχείων Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Μόσχας, αρχηγοί και αντιπρόσωποι των λοιπών αυτοκέφαλων Ορθόδοξων Εκκλησιών. Παρόντες ήταν, επίσης, εκπρόσωποι και άλλων χριστιανικών ομολογιών.

Βιβλιογραφία

Αγιορειτική Φωτογραφία 1, Θεσσαλονίκη 1993 / *Photography on Mount Athos 1*, Thessaloniki 1993

Αγιορειτική Φωτογραφία 2, Θεσσαλονίκη 1993 / *Photography on Mount Athos 2*, Thessaloniki 1993

Αγιορειτική Φωτογραφία 3, *Μονές του Αγίου Όρους: Το λεύκωμα Riley (1883)*, Θεσσαλονίκη 1998 / *Photography on Mount Athos 3*, *Monasteries of Mount Athos: The Riley Album (1883)*, Thessaloniki 1998

Αγιορειτική Φωτογραφία 4, *Μονές και Σκήτες του Αγίου Όρους. Φωτογραφική καταγραφή του 1870*, Θεσσαλονίκη 1996 / *Photography on Mount Athos 4, Monasteries and Sketes of the Holy Mountain. A Photographic Record from 1870*, Thessaloniki 1996

Αγιορειτική Φωτογραφία 5, *Το αγιορείτικο φωτογραφικό φαινόμενο. Μια αναδρομική παρουσίαση*, Θεσσαλονίκη 1993 / *Photography on Mount Athos 5, The Athonite Photographic Phenomenon. A Retrospective*, Thessaloniki 1993

Αντωνιάδης 2006: Αντωνιάδης Κωστής (επιμ.), *Πορτραίτα από τη συλλογή της Αγιορειτικής Φωτοθήκης* (Helsinki City Art Museum), Helsinki 2006

Antoniadis 2006: Antoniadis Kostis (ed.), *Portaits from the Collection of the Mount Athos Photographic Archive* (Helsinki City Art Museum), Helsinki 2006

Doens 2001: Doens Irénée, *Βιβλιογραφία του Αγίου Όρους Άθω*, Άγιον Όρος 2001 / *Bibliographie de la Sainte Montagne de l'Athos*, Mont Athos 2001

Εικόνες μοναχικές. Η φωτογραφία στο Άγιον Όρος, 1850-1940 (κατάλογος έκθεσης, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 8.12.1996-7.1.1997), Αθήνα 1997 / *Monastic Images. Photography on Mount Athos, 1850-1940* (Exhibition Catalogue, Megaron, The Athens Concert Hall, 8.12.1996-7.1.1997), Athens 1997

Gora Afon 2011: *Гора Афон, Образы Святой Земли* (Каталог выставки из собрания Афонского Фотоархива, Государетвенный Исторический Музей, Москва, 8-28 ноября 2011), Москва 2011

Lyttle 2004: Lyttle Demetrios Douglas, *Miracle on Monastery Mountain*, New York 2004

Μελετζής 1996: Μελετζής Σπύρος, *Φωτογραφικό οδοιπορικό στο Άγιον Όρος, 1950*, Άγιον Όρος 1996 / Meletzis Spyros, *Photographic Itinerary on Mount Athos*, *1950*, Mount Athos 1996

Μπαλάφας 2006: Μπαλάφας Κώστας, *Φωτογραφικό οδοιπορικό στο Άγιον Όρος, 1969-2001*, Άγιον Όρος - Αθήνα 2006 / Balafas Kostas, A *Photographic Itinerary on Mount Athos, 1969-2001*, Mount Athos - Athens 2006

Μωυσής μοναχός 2008: Μωυσής μοναχός Αγιορείτης, *Οι Άγιοι του Αγίου Όρους*, Θεσσαλονίκη 2008

Μωυσής μοναχός 2011: Μωυσής μοναχός Αγιορείτης, *Μέγα Γεροντικόν εναρέτων αγιορειτών του εικοστού αιώνος*, Θεσσαλονίκη 2011

Monakhologiy russkogo monastyrya 2013: *Монахологий Русского Свято-Пантелеимонова монастыря на Афоне*, Святая гора Афон 2013

Παΐσιος μοναχός 2008: Παΐσιος μοναχός Αγιορείτης, *Αγιορείται πατέρες και Αγιορείτικα*, Θεσσαλονίκη 2008

Ρωσικόν αθωνικόν πατερικόν 2013: *Ρωσικόν αθωνικόν πατερικόν του 19ου-20ού αιώνα*, Άγιον Όρος του Άθω 2013

Russkiy afonskiy otechnik 2012: *Русский афонский отечникъ XIX–XX вѣковъ*, Томъ 1, Святая Гора Афонъ 2012

Σεραΐδάρης 1995: Σεραΐδάρης Άγγελος, *Φωτογραφικό οδοιπορικό στο Άγιον Όρος, 1935*, Άγιον Όρος - Αθήνα 1995 / Seraidaris Angelos, *Photographic Itinerary on Mount Athos*, *1935*, Mount Athos - Athens 1995

Σμυρνάκης 1903: Σμυρνάκης Γεράσιμος ιερομόναχος, *Το Άγιον Όρος*, Αθήνα 1903

Τλούπας 2001: Τλούπας Τάκης, *Φωτογραφικό οδοιπορικό στο Άγιον Όρος, 1969*, Άγιον Όρος - Αθήνα 2001 / Tloupas Takis, *A Photographic Itinerary on Mount Athos, 1969*, Mount Athos - Athens 2001

www.athosmemory.gr

www.gora-afon.ru

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
ΤΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ

СтАА Гора Зрѧщаѧ назападъ
Το προς δυσμας μερο τυ αγιυ ορυς
СтАА Гора Врѧщаѧ на Восто
Το προς Ανατολεις μερος τυ αγιυ ορυς

1

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ

Τόπος, Μνημεία, Εικόνες

Από το τελευταίο τέταρτο του 18ου μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα δημιουργήθηκαν στα εργαστήρια του Αγίου Όρους εκατοντάδες χαρακτικές μήτρες από τις οποίες εκτυπώθηκαν σε χαρτί δεκάδες χιλιάδες χαλκογραφίες, με αγιορειτικά, κυρίως, και άλλα θρησκευτικά θέματα. Ήδη από τις αρχές του 18ου αιώνα, πριν αναπτυχθούν εργαστήρια στο Άγιον Όρος, τα μοναστήρια έδιναν παραγγελίες σε κέντρα χαρακτικής της εποχής, κυρίως στη Βενετία. Οι παραγγελίες εκτός Αγίου Όρους δεν σταμάτησαν, αλλά οπωσδήποτε με τον καιρό περιορίστηκαν, ενώ ταυτόχρονα διευρύνθηκε η γεωγραφική ακτίνα τους. Έτσι, βρίσκουμε θέματα χαλκογραφημένα στη Μόσχα στα μέσα του 18ου αιώνα (βλ. αρ. 3 και 5).

Η δραστηριότητα των αγιορειτικών εργαστηρίων παρουσίασε έξαρση σε όλο τον 19ο αιώνα. Ωστόσο, μόλις τα τελευταία χρόνια η έρευνα ανέσυρε την αγιορειτική χαλκογραφία από τη λήθη. Πρωτοπόρος στη μελέτη και δημοσίευση των έργων στάθηκε η Ντόρη Παπαστράτου με τη μνημειώδη έκδοση «Χάρτινες εικόνες. Ορθόδοξα θρησκευτικά χαρακτικά, 1665-1899». Το έργο της συνέχισε η μονή Σιμωνόπετρας με πρωτεργάτες τον ιερομόναχο Ιουστίνο και τον μακαριστό ερευνητή Γιώργο Γκολομπία, οι οποίοι εντόπισαν, κατέγραψαν και μελέτησαν τις αγιορειτικές χαλκογραφίες σε συλλογές ανά τον κόσμο. Καρπός της πολυετούς έρευνάς τους αποτελεί το υπό έκδοση έργο «Αγιορειτική Χαλκογραφία». Παράλληλα, καταρτίστηκε στη μονή η πληρέστερη συλλογή αγιορειτικών χαλκογραφιών σε διεθνές επίπεδο.

Για την περίοδο από τα τέλη του 18ου μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα η έρευνα εντόπισε στο Άγιον Όρος τουλάχιστον πενήντα χαλκογράφους που φιλοτεχνούσαν χάλκινες πλάκες. Εντοπίστηκαν, επίσης, περισσότερα από είκοσι εργαστήρια, κυρίως στις Καρυές, τα οποία εκτύπωναν χαλκογραφίες από τις πλάκες που κατασκεύαζαν οι αγιορείτες χαλκογράφοι.

Οι χάλκινες χαρακτικές πλάκες, λόγω του βάρους τους, διατηρήθηκαν σε μονές και σκήτες όπου στο παρελθόν είχαν λειτουργήσει εργαστήρια. Αντίθετα, οι εκτυπωμένες χαλκογραφίες ταξίδεψαν εκτός Αγίου Όρους, διότι αυτός ήταν ο προορισμός τους, να φέρουν το Άγιον Όρος κοντά στους πιστούς, σε όλο τον ορθόδοξο κόσμο. Η διάθεση των χαλκογραφιών δημιουργούσε μία πνευματική και ψυχική επαφή μεταξύ του μακρινού Άθω και των απανταχού ευσεβών, αλλά και ενίσχυε οικονομικά τις χειμαζόμενες αθωνικές μονές. Πολλές φορές τα μοναστήρια, για να αντιμετωπίσουν έκτακτες περιστάσεις (πυρκαγιές, θεομηνίες, υπερβολική φορολογία, υψηλά χρέη), βρίσκονταν στην ανάγκη να διενεργούν εράνους, με περιοδείες εξουσιοδοτημένων μοναχών σε τόπους μακρινούς. Εφοδιασμένοι με τις κατάλληλες άδειες και συστατικές επιστολές, οι μοναχοί πραγματοποιούσαν μακρόχρονα ταξίδια, για να συγκεντρώσουν ελεημοσύνες από τους πιστούς. Αυτό καταγράφτηκε στην ιστορία με τον όρο «ζητεία». Οι χαλκογραφίες –ή χάρτινες εικόνες– διευκόλυναν τη ζητεία, διότι δίνονταν ως «ευλογία» του μοναστηριού προς τους ευλαβείς πιστούς.

Οι αγιορειτικές χαλκογραφίες έχουν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, θρησκευτικό περιεχόμενο. Απεικονίζουν το Άγιον Όρος, τα μοναστήρια και τις σκήτες του, τον Χριστό, την Παναγία, αρχαγγέλους, αγίους και άλλα θέματα. Το Άγιον Όρος απεικονίζεται δίκορφο, με τους αγίους και τα μοναστήρια τοποθετημένα με αφαιρετικό τρόπο στην εικόνα. Ο απεικονιστικός αυτός τρόπος εντοπίζεται ήδη από τον 18ο αιώνα και χρησιμοποιήθηκε επανειλημμένα. Σε αρκετές χάρτινες εικόνες το κεντρικό θέμα είναι ένα μοναστήρι με τους αγίους του. Το μοναστήρι δεν παρουσιάζεται ως αυτόνομο θέμα, δηλαδή ως σύνολο κτηρίων με τον περιβάλλοντα χώρο. Ο χαράκτης δεν ενδιαφερόταν να αποδώσει αρχιτεκτονικές και γεωγραφικές λεπτομέρειες, ούτε να δείξει την ομορφιά του τοπίου. Στο έργο του ήταν μάλλον αδιάφορος για την κοσμική ακρίβεια· αυτό που έκανε πλησίαζε περισσότερο προς την προσευχή. Η αγιορειτική χαρακτική έχει την απλότητα, τον αυθορμητισμό και το λαϊκότροπο ύφος των μεταβυζαντινών εικόνων. Το κάθε μοναστήρι παρουσιάζεται ως ένα λαϊκό θρησκευτικό μήνυμα: με τους αγίους που το προστατεύουν, τους κτήτορες, τους χορηγούς και, βέβαια, τα άγια λείψανα, μαζί με διακριτικά στοιχεία της κτηριακής του εμφάνισης.

Ο προστάτης άγιος της μονής κατείχε κεντρική θέση σε κάθε χαλκογραφία, η οποία λειτουργούσε εν μέρει και ως εικόνα του. Το μήνυμα, λοιπόν, που εξέπεμπε κάθε χαλκογραφία μοναστηριού ήταν εξαιρετικά πυκνό, έτσι ώστε –ανεξαρτήτως της καλλιτεχνικής αξίας της– να αποτελεί την απάντηση στις πνευματικές

αναζητήσεις των ευσεβών, οι περισσότεροι των οποίων δεν θα μπορούσαν ποτέ να κάνουν το μακρινό και δαπανηρό ταξίδι προς τον Άθω.

Η έντονη παρουσία του πνευματικού, μη υλικού, κόσμου ήταν η μεγάλη διαφορά της αγιορειτικής από την κοσμική χαλκογραφία της εποχής. Ο ρόλος τής αγιορειτικής χαλκογραφίας ήταν να εντάξει το μοναστήρι στην καθημερινή ζωή χιλιάδων απλών ανθρώπων, όσο μακριά και αν αυτοί κατοικούσαν. Οι δίγλωσσες –ή και τρίγλωσσες μερικές φορές– επεξηγηματικές επιγραφές στο περιθώριο της εικόνας επιβεβαιώνουν ότι αυτός ήταν ο προορισμός και μαρτυρούν τη γεωγραφική ευρύτητα της κυκλοφορίας των χαλκογραφιών.

Αυτός ο χαρακτήρας των χάρτινων εικόνων θεμελιώνει το χαρακτηρισμό «εικόνες των φτωχών» που τους αποδόθηκε. Η ζωγραφισμένη σε ξύλο εικόνα είχε υψηλό κόστος και ήταν απρόσιτη για τη πλειονότητα του πληθυσμού, σε εποχές και περιοχές με πολύ χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Αντίθετα, η χάρτινη εικόνα (επειδή αναπαραγόταν σε μεγάλο αριθμό από μία χάλκινη πλάκα) ήταν οικονομικά προσιτή. Ταυτόχρονα, συνέδεε άμεσα το μοναστήρι με τον πιστό, διότι μετέφερε την ευλογία του πρώτου προς τον δεύτερο. Έτσι, το Άγιον Όρος απέκτησε παρουσία στα προσκυνητάρια της ορθόδοξης νότιας και ανατολικής Ευρώπης.

Η μεγαλύτερη ενότητα των χαρακτικών είναι οι χάρτινες θρησκευτικές εικόνες του Ιησού, της Θεοτόκου, των αρχαγγέλων και των αγίων. Οι άγιοι απεικονίζονται είτε μεμονωμένοι είτε μαζί με άλλους (όπως οι άγιοι Δημήτριος και Γεώργιος που εικονίζονται μαζί, θέμα δημοφιλές και επαναλαμβανόμενο). Αξίζει να σημειωθεί ότι στους αγίους περιλαμβάνονται και νεομάρτυρες, που είχαν σχετικά πρόσφατα μαρτυρήσει υπέρ πίστεως, όπως οι άγιοι Κωνσταντίνος ο Υδραίος και Γεώργιος των Ιωαννίνων· η απόδοση τιμής στη μνήμη τους είχε ήδη εξαπλωθεί στο βαλκανικό χώρο.

Η χάλκινη πλάκα ήταν πολύτιμο και ακριβό υλικό και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί κατ᾽ επανάληψη. Ήταν δυνατόν να τροποποιηθεί, να διορθωθεί ή και να ανακαινιστεί. Βρίσκουμε, έτσι, στις χάρτινες εικόνες θέματα με μικρές παραλλαγές μεταξύ τους. Η χαλκογραφική πλάκα με την Παναγία Πορταΐτισσα και τη μονή Ιβήρων (αρ. 5) φιλοτεχνήθηκε στη Μόσχα το 1838 και ανακαινίστηκε σε αγιορειτικό εργαστήριο μερικά χρόνια αργότερα. Επίσης, οι αγιορείτες χαλκογράφοι δέχονταν παραγγελίες και εκτός Αγίου Όρους, ή δημιουργούσαν θέματα ευρύτερου ορθόδοξου ενδιαφέροντος που θα προσέλκυαν τους προσκυνητές (βλ. αρ. 13).

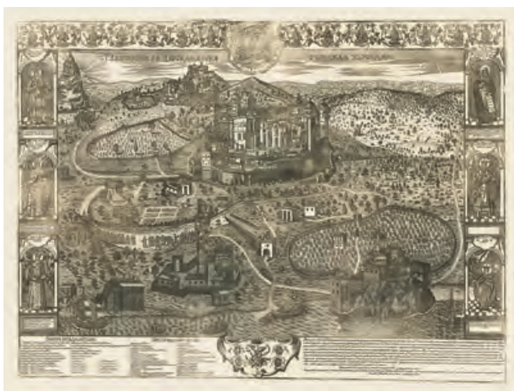
Οι αντιπροσωπευτικές χαλκογραφίες που ακολουθούν χωρίζονται, για εποπτικούς λόγους, σε δύο ενότητες: (α) Τόπος και Μνημεία, (β) Εικόνες. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, και η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει εικόνες αγίων, αφού ο αγιορειτικός τόπος δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς το θρησκευτικό του περιεχόμενο.

1. Γενική άποψη του Αγίου Όρους.
Χαλκογραφία, 26,9×36,5 εκ.
(Άγιον Όρος), περ. 1770.
Χαράκτης: άγνωστος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 425.
Ιουστίνος ιερομ. 1997, σ. 208-209. Golobias 2005, σ. 92

2. Γενική άποψη του Αγίου Όρους.
Χαλκογραφία, 50,2x67,4 εκ.
(Άγιον Όρος), 20 Απριλίου 1866.
Χαράκτης: Αβέρκιος μοναχός.
Χορηγός: Αγαθάγγελος μοναχός.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 427

3. Η μονή Χιλανδαρίου.
Χαλκογραφία, 68,5x93,9 εκ.
Μόσχα, Οκτώβριος 1757.
Χαράκτης: άγνωστος.
Δαπάνη και επιμέλεια: Ελισαίος Rodionović, αρχιμανδρίτης Χιλανδαρινός.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 461. Davidov 1990, αρ. 2

4. Η μονή Διονυσίου.
Χαλκογραφία, 48,5x65,5 εκ.
Βενετία, 1754.
Χαράκτης: άγνωστος.
Ανακαίνιση: (Άγιον Όρος), β΄ τέταρτο 19ου αι.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 468.
Ιουστίνος ιερομ. 1997, σ. 211-212. Golobias 2005, σ. 91

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΠΑΝΤΕϹ ΟΙ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΑϹΚΗϹΑΝΤΕϹ

ΔΕΔΟΤΑΙ ΤΥΠΩ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΙΕΡΟΝ ΕΚΤΥΠΩΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥϹ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟϹ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟ
ΝΙΑΝ ΕΝ ΤΩ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΕΙ ΤΟΥΤΕϹΤΙΝ ΑΙΓΕΩ ΠΕΛΑΓΕΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΝ Ω ΝΥΝ ΥΠΑΡΧΟΥϹΙΝ ΕΙΚΟϹΙ ΜΟΝΑϹΤ
ΗΡΙΑ ΤΗϹ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗϹ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑϹ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΥϹΕΒΟΦΡΟΝΟΥΝΤΩΝ ΒΑϹΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΑΤ
ΡΙΑΡΧΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΕΝΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΙΕΡΑΙ ϹΚΗΤΑΙ ΠΑΜΠΟΛΛΑ ΚΕΛΛΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΗϹΥΧΑϹΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΟϹΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΓΓΕΛΟΦΑΝΕΝΤΟϹ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΧΗΡ ΔΕ ΑΒΕΡΚΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ: 1866: ΑΠΡΙΛΙΟΥ 20

Напечаташася сїе священное изображенїе Свѧтыѧ Го[ры]
Аѳѡнскїѧ (сиесть Святой Горы Аѳѡнской) в нейже суть два[дцать]
... Нарѣче года ... священныѧ ...
... иждивенїемъ ...

5. Η μονή Ιβήρων.
Χαλκογραφία, 59,8x50,3 εκ.
Μόσχα, Νοέμβριος 1838.
Χαράκτης: άγνωστος.
Χορηγός: Διονύσιος μοναχός Ιβηρίτης.
Ανακαίνιση: (Άγιον Όρος), μέσα 19ου αι.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 455

6. Η μονή Παντοκράτορος.
Χαλκογραφία, 51,5x40,2 εκ.
(Άγιον Όρος), δεκαετία 1810.
Χαράκτης: (Γεννάδιος ιεροδιάκονος).
Χορηγός: Μονή Παντοκράτορος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 478

7. Η μονή Ζωγράφου.
Χαλκογραφία, 52x69,1 εκ. • (Άγιον Όρος), 1836 • Χαράκτης: (Θεόφιλος μοναχός) • Χορηγός: Μονή Ζωγράφου • Συνδρομή: Ακάκιος αρχιμανδρίτης, Νεκτάριος μοναχός, αυτάδελφοι • Ανακαίνιση: μέσα 19ου αι. • Σπουδή και δαπάνη: Ανατόλιος αρχιμανδρίτης Ζωγραφίτης • Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 489. Golobias 2005, σ. 98

Μ Ρ Θ Υ

ΜΡ ΘΥ

IC XC

Ο ΩΝ

ΠΟΡΤΑΙΤΙΣΣΑ
Η ΕΝ ΙΒΗΡΩΝ

ΟΙ ΚΤΙΣΑΝΤΕΣ ΑΓΙΟΙ ΤΗΝ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ

Святые которые создали Иверскую Обитель

Αὕτη ἡ εἰκὼν ὑπάρχει τῆς Ὑπεραγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ θαυματουργοῦ Πορταϊτίσσης τῆς οὔσης ἐν τῇ ἱερᾷ Πατριαρχικῇ καὶ Βασιλικῇ τῶν Ἰβήρων Μονῇ ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐπιμελείας καὶ ἀναλώμασι τοῦ ὁσιωτάτου ἐν Μοναχοῖς καὶ μουσικολογιωτάτου Πατρὸς Διονυσίου Ἰβηρίτου τοῦ ἐκ Δημητριάδος, εἰς ἔνδειξιν πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἐκλαβίου αὐτοῦ τιμωρίας

Ἐν τῇ Βασιλευούσῃ πόλει τῆς Ῥωσσίας Μόσχᾳ μηνὶ Νοεμβρίῳ τῷ ͵αωλη' ἔτει

Сія икона есть Пресвятыя преславныя Владычицы нашея Богородицы чудотворныя Портаритиссы находящейся во священной Патріаршей и Царской Обители Иверской изобразися на мѣди стараніемъ и иждивеніемъ преподобнаго Отца Діонисія Иверскаго изъ Димитріадской Епархіи въ знаменіе всегдашняго его благоговѣнія ко Пресвятой Богородицѣ

Въ Россійскомъ столичномъ городѣ Москвѣ Ноября мѣсяца 1838 года

8. Η μονή Σιμωνόπετρας.
Χαλκογραφία, 77,4x53,2 εκ.
Άγιον Όρος, 20 Μαΐου 1868.
Σχεδιαστής: (Διονύσιος ζωγράφος).
Χαράκτης: Ιωάννης Καλδής.
Χορηγός: Μονή Σιμωνόπετρας.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 499. Ιουστίνος ιερομ. 1997, σ. 212-213. Golobias 2005, σ. 104

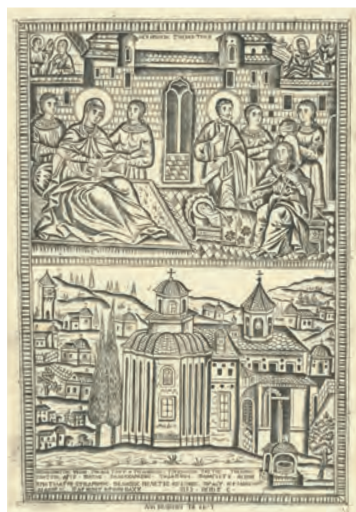
9. Η μονή Γρηγορίου.
Χαλκογραφία, 41,1x28,9 εκ.
(Άγιον Όρος), 1819.
Χαράκτης: Θεοφύλακτος μοναχός.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 512. Golobias 2005, σ. 97

10. Η μονή Αγίου Παντελεήμονος.
Χαλκογραφία, 39,5x29,9 εκ.
(Άγιον Όρος), 15 Μαρτίου 1836.
Χαράκτης: (Θεόφιλος μοναχός).
Χορηγός: Μονή Αγίου Παντελεήμονος.
Ανακαίνιση: α΄ μισό 19ου αι.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 518. Golobias 2005, σ. 99

11. Η σκήτη Αγίου Ανδρέα.
Χαλκογραφία, 28,3x22,4 εκ.
(Άγιον Όρος), 1849.
Χαράκτης: (Κύριλλος μοναχός).
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 452

12. Η Νέα Σκήτη.
Χαλκογραφία, 42x29 εκ.
(Άγιον Όρος), 6 Ιουνίου 1812.
Χαράκτης: Παρθένιος ιερομόναχος.
Ανακαινιστής: (Δανιήλ ιερομόναχος), 1857.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 505. Golobias 2005, σ. 95

13. Το κουβούκλιο του Παναγίου Τάφου.
Χαλκογραφία, 69,5x51,6 εκ.
(Άγιον Όρος), 1870.
Χαράκτης: Ιωάννης Καλδής.
Χορηγός: Γαβριήλ ιερομόναχος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 571

Ο ΑΓΙΟΣ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝ
ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΒΒΔ
ΚΑΛΛΙΜΑΧΗΣ
ΣΑΒΒΑΣ ΙΕΡΜΧ
ΠΑΠΠΑΣ
ΑΥΤΗ Η ΜΟΝΗ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΥΠΟ ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ ΒΒΔ: ΚΑΛΛΙΜΑΧΗ
ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓ Κ. ΣΑΒΒΑ ΠΑΠΠΑ: ΤΩ ΑΩΙΗ ΕΤΕΙ. ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ
ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΡΩΣΣΙΚΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ
ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ. ΑΩΛΓ ΜΑΡΤΙΟΥ ΙΕ.
Сей обитель рускій оустроися от скарлата ВВД: Каллимаха
по прошенію игумена кѵр Савва Пелопоннис в лето: АѾІИ И
зобразися сей образ монастыр иждивеніем игумена Герасима.

Εικόνες

14. Η Παναγία Γλυκοφιλούσα.
Χαλκογραφία, 54x43 εκ.
(Άγιον Όρος), μέσα 19ου αι.
Χαράκτης: άγνωστος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 101

15. Η Γέννηση και η Βάπτιση του Χριστού.
Χαλκογραφία, 40,8x58,7 εκ.
(Άγιον Όρος), 1857.
Χαράκτης: Δανιήλ ιερομόναχος.
Βιβλιογραφία: Davidov 2004, σ. 204

16. Η Βαϊοφόρος.
Χαλκογραφία, 48,1x69,5 εκ.
Άγιον Όρος, 1870.
Χαράκτης και χορηγός: Αβέρκιος μοναχός.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 22

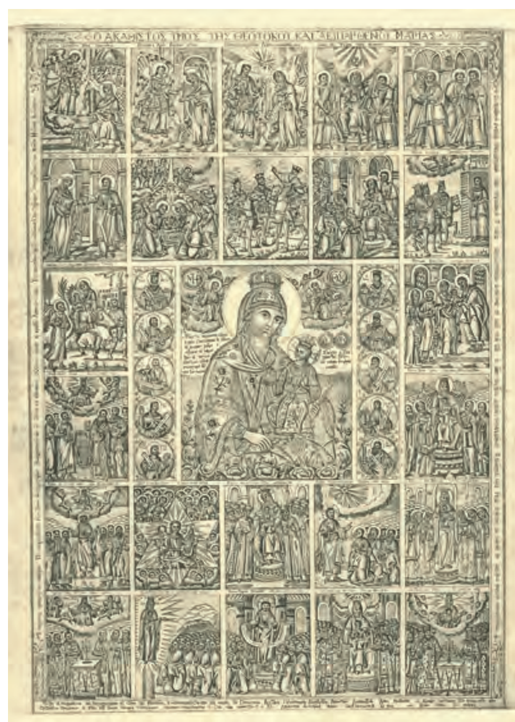

17. Η Σταύρωση και η Ανάσταση του Χριστού.
Χαλκογραφία, 54,8x40,6 εκ.
(Άγιον Όρος), μέσα 19ου αι.
Χαράκτης: άγνωστος

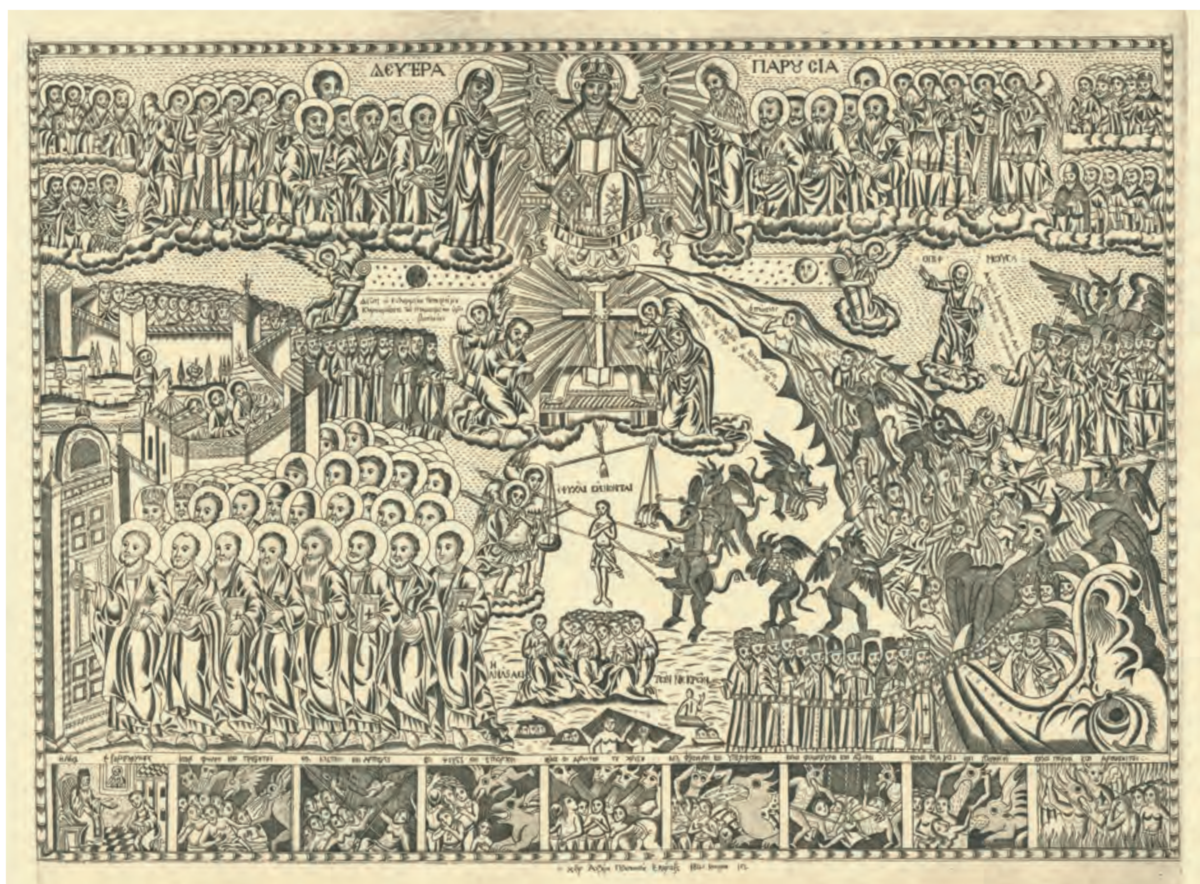

Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟC ΜΙΧΑΗΛ ΓΕΔΕΥΕΙ Την Ψυχην Τυ ΠΛΥCΙυ
СТЫ АРХАНГЕЛЬ МИХАИЛЬ МУЧИ ДШУ БОГАТА
ΠΥ CΥΝΑΞΟ ΤΥC ΚΑΡΠΥC ΜΥ. ΨΥΧΗ ΕΧΗC. ΠΟΛΑ ΑΓΑΘΑ. ΦΑΓΕ. ΠΙΕ. ΕΥΦΡΕΝΥ. ΕΙΠΕ ΔΕ ΑΥΤΟ. Ο ΘΕΟC ΑΦΡΟΝ. ΤΑΥΤΗ. ΤΗ ΝΥΚΤΙ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ CΥ. ΑΠΕΤ

18. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου.
Χαλκογραφία, 39,1x29,8 εκ.
Άγιον Όρος, δεκαετία 1850.
Χαράκτης: (Ευθύμιος ιεροδιάκονος).
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 146

19. Η Παναγία το Ρόδον το Αμάραντον και ο Ακάθιστος Ύμνος.
Χαλκογραφία, 71,7x49,7 εκ.
Καρυές, β΄ τέταρτο 19ου αι.
Χαράκτης: Άνθιμος μοναχός Πελοποννήσιος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 126

20. Η Δευτέρα Παρουσία.
Χαλκογραφία, 51,9 x 71,8 εκ. • (Άγιον Όρος), 12 Ιανουαρίου 1841 • Χαράκτης: Άνθιμος μοναχός Πελοποννήσιος • Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 56

Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Οὗτοι οἱ Χαρμόσυνοι καὶ Κοσμοσωτήριοι κδ Οἶκοι τῆς Θεοτόκου, ἐχαλκοχαράχθησαν διὰ χειρὸς τοῦ Ὁσιωτάτου Ἀνθίμου Πελοποννησίου Αλιπερίδη, Αποχελὸν Βατοπαιδινοῦ Ἄμος Νικόλαος εἰς Καιρὸν ὠφέλειαν τῶν φιλευσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ✝ Мни а҃ѯ Ёіконо Панагіа Θеотокиню Укрантори сочемиларітер ✝ Сїа сїла икона Пасх... Бо҃ Арцарсеять нарстыни ікосы обрѣтающимся ВЪ Ней еἰς Ἅγιον Ὄρος Ἐν χαραῖς

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙ
ΦΗΜΟΥ ΝΗΣΟΥ ΤΗΣ ΥΔΡΑΣ ΟΣ ΤΙΣ ΥΠΕΣΤΗ
ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΝ ΕΝ ΤΗ ΝΗΣΩ ΡΟΔΟΥ
ΤΥΠΩΘΕΙΣΑ ΔΕ ΕΙΣ ΩΦΕΛΕΙΑΝ ΤΩΝ ΟΡ
ΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
IC XC

Η ΠΥΡΦΟΡΟϹ ΑΝΑΒΑΣΙϹ ΤȣΑΓ ȣ ΕΝΔΟΞȣ ΠΡΟΦΗΤȣ ΗΛΙȣ ΤȣΘΕϹΒΙΤȣ
ОГНЕНОСНОЕ ВОЗНОШЕНІЕ СТАГѠ СЛАВНАГѠ ПРОРОКА НЛІИ
Η ΑΓΙΑ ΠΟΛΙϹ ΙΕΡȣϹΑΛΗΜ
СТІИ ГРАДЪ ІЕРЛИМЪ
ПРОРОКЪ ЕЛІССЕИ РАЗДѢЛАЕТЪ ВОДЫ
Ο ΕΛΙϹΕΟϹ ΔΙΕΡΗ ΤΑ ΝΔΑΤΑ ΤȣΙΟΡΔΑΝȣ
ІОРДАНЪ РѢКА
ΠΑΤΕΡ
ΠΑΤΕΡ
ΑΡΜΑ Ι
ϹΡΑΗΛ
ΚΑΙ ΙΠΠΕ
ΥϹ ΑΥΤȣ
ОЧЕ ОЧЕ
КОЛЕСНИ
ЦА ІИЛЕВА
И КОНИ
ЕГѠ

21. Ο αρχάγγελος Μιχαήλ παιδεύει την ψυχή του πλουσίου.
Χαλκογραφία, 57,1x39,3 εκ.
(Άγιον Όρος), 1858.
Χαράκτης: Ευθύμιος ιεροδιάκονος.
Χορηγός: Φιλόθεος ιερομόναχος.
Βιβλιογραφία: Ιουστίνος ιερομ. 1997, σ. 216-217. Golobias 2005, σ. 100

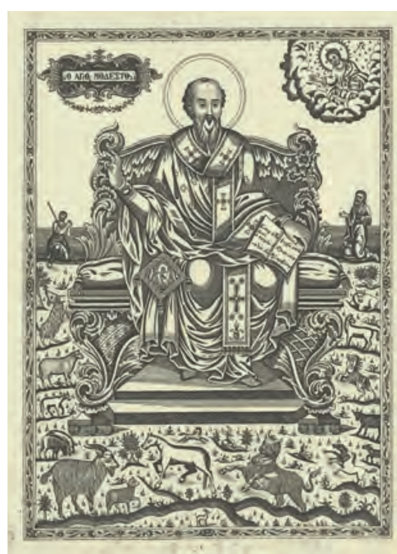
22. Ο άγιος Γεώργιος των Ιωαννίνων (1808-1838).
Χαλκογραφία, 42,1x32,2 εκ.
(Άγιον Όρος),
20 Δεκεμβρίου 1856.
Χαράκτης: (Ευθύμιος ιεροδιάκονος).
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 234

23. Ο άγιος Κωνσταντίνος ο Υδραίος (1770-1800).
Χαλκογραφία, 48,3x36,3 εκ.
Ύδρα, 27 Ιουλίου 1829.
Χαράκτης: Αγαθάγγελος ιεροδιάκονος εκ Σερρών.
Χορηγός: Γεράσιμος μοναχός Υδραίος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 277. Ιουστίνος ιερομ. 1997, σ. 220-221. Golobias 2005, σ. 97

24. Η πυρφόρος ανάβαση του προφήτη Ηλία.
Χαλκογραφία, 66,4x46,1 εκ.
(Άγιον Όρος), δεκαετία 1850.
Χαράκτης: άγνωστος

25. Ο άγιος Μόδεστος.
Χαλκογραφία, 37,7x27,8 εκ.
(Άγιον Όρος), δεκαετία 1850.
Χαράκτης: (Ευθύμιος ιεροδιάκονος).
Βιβλιογραφία: Davidov 2004, σ. 180

26. Οι άγιοι Δημήτριος και Γεώργιος.
Χαλκογραφία, 38,8x29,6 εκ.
(Άγιον Όρος), 1858.
Χαράκτης: Δανιήλ ιερομόναχος

26

27. Οι άγιοι Γεώργιος, Θεόδωρος, Ευστάθιος και Δημήτριος.
Χαλκογραφία, 40x55 εκ.
(Άγιον Όρος), 22 Ιουλίου 1835.
Χαράκτης: Κύριλλος μοναχός.
Χορηγός: Αγαθάγγελος μοναχός.
Βιβλιογραφία: Davidov 2004, σ. 208

28. Οι άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη -
Η Παναγία Γαλακτοτροφούσα.
Χαλκογραφία, 48,3x69,8 εκ.
(Άγιον Όρος), 1859.
Χαράκτης: Αβέρκιος μοναχός.
Βιβλιογραφία: Davidov 2004, σ. 219

29. Αντιμήνσιο.
Χαλκογραφία, 39,6x48 εκ.
(Άγιον Όρος), 26 Μαΐου 1870.
Χαράκτης: Ιωάννης Καλδής.
Χορηγός: Γαβριήλ ιερομόναχος.
Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 596

30

30. Οι άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος.
Χαλκογραφία, 40x30,6 εκ. • Άγιον Όρος, 1867 • Χαράκτης: Δανιήλ ιερομόναχος • Βιβλιογραφία: Παπαστράτου 1986, αρ. 359

Βιβλιογραφία

Davidov 1978: Давидов Динко, *Српска графика XVIII века*, Нови Сад 1978

Davidov 1990: Давидов Динко, *Хиландарска графика*, Београд 1990

Davidov 2004: Давидов Динко, *Светогорска графика / Αγιορείτικη γραφική / The Athonian Prints*, Београд 2004

Golobias 2005: Golobias George, "Athonite Paper Icons", *Athos. Monastic Life on The Holy Mountain* (Exhibition Catalogue), Helsinki 2005, p. 89-110

Ιουστίνος ιερομ. 1991: Ιουστίνος ιερομ. Σιμωνοπετρίτης, «Χάρτινες εικόνες», *Σιμωνόπετρα*, Αθήνα 1991, σ. 220, 237, 245-247, 325, 377-378

Ioustinos Hieromonk 1991: Ioustinos Hieromonk Simonopetritis, "Paper Icons", *Simonopetra*, Athens 1991, p. 219-220, 237, 245-247, 325, 377-378

Ιουστίνος ιερομ. 1997: Ιουστίνος ιερομ. Σιμωνοπετρίτης, «Χάρτινες εικόνες», *Θησαυροί του Αγίου Όρους* (κατάλογος έκθεσης), Θεσσαλονίκη 1997, σ. 206-221

Ioustinos Hieromonk 1997: Ioustinos Hieromonk Simonopetritis, "Paper Icons", *Treasures of Mount Athos* (Exhibition Catalogue), Thessaloniki 1997, p. 206-221

Ιουστίνος ιερομ. 1999: Ιουστίνος ιερομ. Σιμωνοπετρίτης, «Αγιορείτες χαλκογράφοι», *Μεταβυζαντινά χαρακτικά*, σ. 59-72

Μεταβυζαντινά χαρακτικά 1999: *Μεταβυζαντινά χαρακτικά*. Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού (10 Νοεμβρίου 1995), Θεσσαλονίκη 1999

Μυλωνάς 1963: Μυλωνάς Παύλος, *Ο Άθως και τα μοναστηριακά του ιδρύματα μέσ' από παληές χαλκογραφίες και έργα τέχνης*, Αθήνα 1963

Mylonas 1963: Mylonas Paul, *Athos and its Monastic Institutions Through Old Engravings and Others Works of Art*, Athens 1963

Mylonas 1963: Mylonas Paul, *Athos und seine Klosteranlagen in alten Stichen und Kunstwerken*, Athen 1963

Παπαστράτου 1986: Παπαστράτου Ντόρη, *Χάρτινες εικόνες, Ορθόδοξα θρησκευτικά χαρακτικά, 1665-1899*, Αθήνα 1986

Papastratos 1990: Papastratos Dory, *Paper Icons. Greek Orthodox Religious Engravings, 1655-1899*, Athens 1990

Prints of the Greek World 1997: *Гравюра Греческого мира в московских собраниях* (Каталог выставки), Москва 1997 / *Prints of the Greek World in Moscow Collections* (Exhibition Catalogue), Moscow 1997

Προβατάκης 1993: Προβατάκης Θεοχάρης, *Χαρακτικά ελλήνων λαϊκών δημιουργών, 17ος-19ος αι.*, Αθήνα 1993

Tomov 1975: Томов Евтим, *Български възрожденски щампи*, София 1975

Τούρτα 1995: Τούρτα Αναστασία, *Θρησκευτικά χαρακτικά από τη συλλογή της Ντόρης Παπαστράτου* (κατάλογος έκθεσης, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη, 11.11.1995-3.3.1996), Αθήνα 1995

Τούρτα - Egger 1998: Tourta Anastasia - Egger Hanna, *Ikonen auf Papier* (Austellungs Katalog, Österreichisches Museum für angewandte Kunst, Vienna, 18.12.1998-28.2.1999), Thessaloniki 1998

Tourta 2001: Tourta Anastasia, *Orthodox Religious Engravings, 18th-20th Centuries* (Exhibition Catalogue, University of Toronto Art Centre, 6.3-31.5.2001), Athens 2001

Τούρτα - Χονδρογιάννης 2005: Τούρτα Αναστασία - Χονδρογιάννης Σταμάτης, *«Χάρτινες εικόνες» από τη συλλογή της Ντόρης Παπαστράτου* (Περιοδική Έκθεση, Ιστορικό Αρχείο - Μουσείο Ύδρας, 9.7-31.10.2005), Θεσσαλονίκη 2005

Tourta - Chondrogiannis 2005: Tourta Anastasia - Chondrogiannis Stamatios, *Paper Icons from the Dory Papastratos Collection* (Temporary Exhibition, Historical Archives – Museum of Hydra, 9.7-31.10.2005), Thessaloniki 2005

Vŭzrozhdenska shtampa 1989: *Национална художествена галерия, Възрожденска щампа* (Каталог на изложбата), София 1989

ΤΟ ΠΡΩΤΑΤΟΝ

2016